

Ποιμενικά κουδούνια Pastoral bells

Culture 2000

Ταυτότητα

Τι είναι το κουδούνι;

- ηχητικό αντικείμενο (ηχογόνο)
- αποτρεπτικό αντικείμενο (μαγική ηχητική δύναμη)
- μουσικό όργανο (κρουστό)

Το παραδοσιακό κουδούνι είναι ένα αντικείμενο που παράγει ήχο ανάλογο με τη δομή, το μέγεθος και τη φόρμα του. Ο ήχος που «παίξει» παράγεται από ένα γλωσσίδι και είναι μοναδικός και αναγνωρίσιμος, άσχετα με τον παλμό και το τέμπο του.

Χρήσεις των κουδουνιών σήμερα

• ηχητικό όργανο

Στην κτηνοτροφία: τοποθετούνται στη λαιμαριά των ζώων για να τα εντοπίζουν οι βοσκοί (πρόβατα, τράγους, γίδες, βόδια), αλλά και για να προσανατολίζονται τα ίδια τα ζώα από τους οικείους ήχους του κοπαδιού τους.

Στα έθιμα: αποτελούν μέρος της μουσικής σε αποτρεπτικά έθιμα (δωδεκαήμερο Χριστουγέννων, απόκριες), στα κάλαντα και στα χελιδονίσματα της 1ης Μαρτίου.

Identity

What is a bell?

- sound producing object
- apotropaic object (magical sound power)
- musical instrument (percussion)

The traditional bell is an object that produces a sound according to its structure, size and shape. The sound is produced by a clapper and is unique and recognisable, irrespectively of its vibration and tempo.

Current uses of bells

• Sound instrument

In stock farming: bells are suspended from the neck collars of the animals (sheep, goats, cows) so that shepherds can locate them; and the animals can orientate themselves with the familiar sound of their flock's bells.

In customs: they are part of the music in customs expelling evil and pleading good luck (12 days of Christmas, carnival), in carols and in swallow-flight celebrations on the 1st of March.

Στην ορθόδοξη λειτουργία: κουδουνάκια κοσμούν τα λειτουργικά εκκλησιαστικά σκεύη (θυμιατά) και ιερατικά άμφια

• **Κουδούνια συνοδευτικά σε μουσικά όργανα**

Σε μερικά μουσικά όργανα ο ήχος συνοδεύεται από κουδουνάκια, όπως:

- στο δοξάρι της λύρας (Κρήτη, Δωδεκάνησα)
- στο τουμπελέκι (Χαλκιδική, Μυτιλήνη)
- στο νταούλι (Σκύρος)
- στα παιδικά ψευδοόργανα (κουδουνίστρες των μωρών)

• **Αποτροπιακή χρήση**

- Σε πολλά αποτροπιαϊκά έθιμα, στις μεταμφιέσεις ανδρών «κουδουνάτους», «λεράδες»
- Έξω από τις στάνες, τα μιτάτα, τα καλύβια, για να διώχνουν τα ξωτικά
- Σαν ηχητικό αντικείμενο: κουδουνάκια στα γούρια, στα φυλαχτά, για την προστασία των μωρών, έξω από τα σπίτια και τις στάνες.

In the orthodox mass: small bells are part of the decoration of liturgical vessels (incensories) and canonicals.

• **Bells accompanying musical instruments**

Some musical instruments are accompanied by small bells; they are attached, for example:

- In the bow of the lyra (Crete, Dodecanese)
- In toumbeleki (Chalkidiki, Mutilini)
- In daouli (drum) (Skyros)
- In infants' pseudo-instruments (baby rattles)

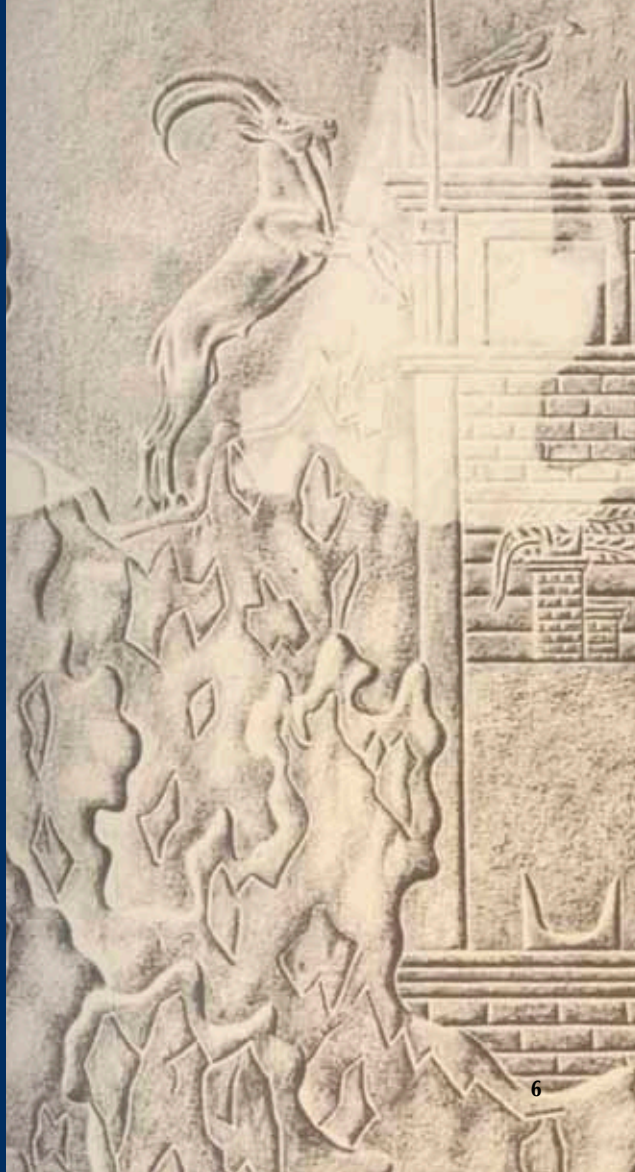
Apotropaic use (evil expelling)

- In many carnival-like customs, in men's masquerades (koudounati, lerades)
- Outside animal pens, shepherds' shelters (e.g. mitata) or huts, to drive away the evil spirits
- As a sonic object: small bells are put in luck charms for the protection of babies, outside houses and animal pens.

Ιστορία

Τα κουδούνια εμφανίζονται ήδη στους αρχαιότερους πολιτισμούς, από την Κίνα έως την Κρήτη και την Αίγυπτο, με χρήση τελετουργική, εξαγνιστική, αποτροπαϊκή και προφυλακτική. Κουδούνια ανακαλύφθηκαν και σε ανασκαφές στην Εγγύς Ανατολή, από όπου, όπως εικάζεται, απλώθηκαν στον νησιωτικό χώρο και στη συνέχεια στην ηπειρωτική Ελλάδα. Κωδωνόσχημα πήλινα ειδώλια βρέθηκαν στο μινωικό παλάτι της Κνωσού, που σύμφωνα με τους ερευνητές τα χρησιμοποιούσαν σε λατρευτικές εκδηλώσεις.

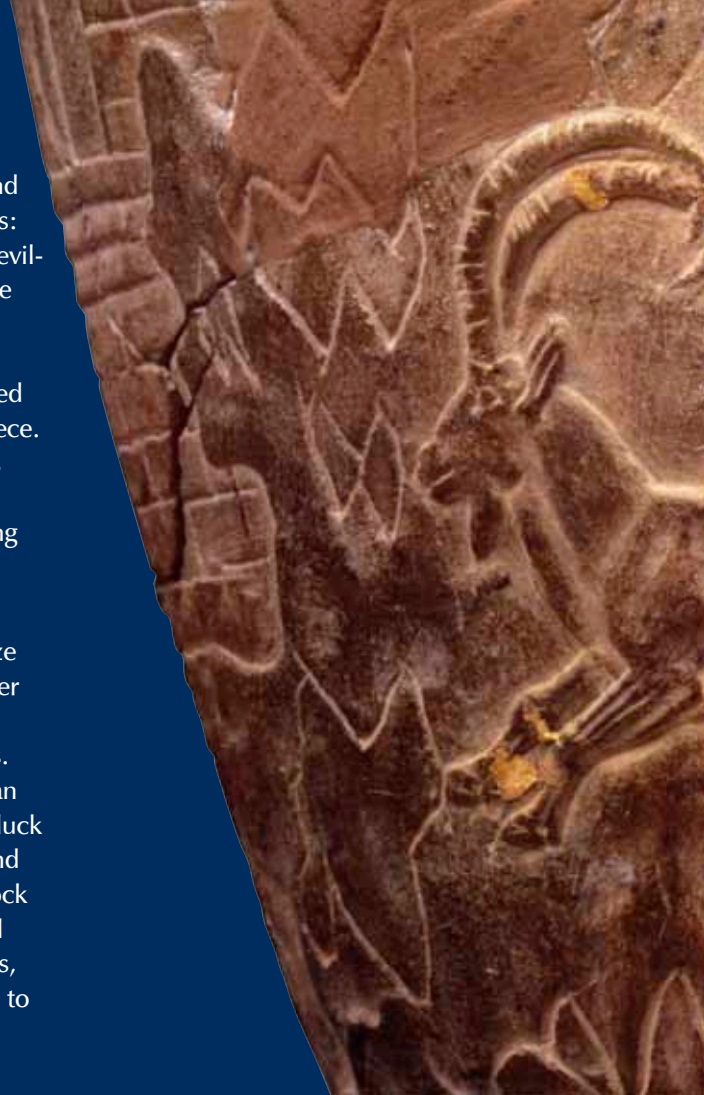
Ποικίλα κουδούνια, πήλινα και χάλκινα έχουν διασωθεί και στον Ελλαδικό χώρο, σε ιερά και σε τάφους, που χρονολογούνται από την αρχαϊκή περίοδο. Τα χρησιμοποιούσαν σε τελετουργίες, στις διονυσιακές γιορτές, σαν αναθήματα σε τελετές και σε ταφές, σαν φυλακτά, σαν ηχογόνα όργανα πρόσκλησης από τους κήρυκες, στις νεκρικές πομπές, στην κτηνοτροφία και για τις ανάγκες του στρατού. Τοποθετούσαν κουδούνια στις ασπίδες και στα ζώα, σαν μουσικά όργανα αποτροπής, για να εκπλήξουν και να πανικοβάλλουν τον εχθρό.

History

Bells are present in ancient civilisations from China to Crete and Egypt, with a multitude of functions: ceremonial, purifying, apotropaic (evil-expelling) and protective. Bells have been discovered in archaeological excavations in the Near East, from where it is thought that they reached the islands and then mainland Greece. Bell-shaped earthenware statuettes were discovered in the Minoan palace of Knossos, where, according to archaeologists, were used in ceremonial events.

A variety of earthenware and bronze bells have been rescued in the wider Hellenic area in sanctuaries and tombs that date from archaic times. They were used in rituals, Dionysian feasts and in funerals as offerings, luck charms, heralding sonic objects, and in memorial processions and in stock farming. In the army, they attached bells on the shields and the animals, as apotropaic musical instruments, to shock and frighten the enemy.

Γνωστό είναι άλλωστε το ιστορικό γεγονός, ότι ο Μέγας Αλέξανδρος χρωστά τη νίκη του έναντι του ισχυρού στρατού του βασιλιά της Ινδίας Πώρου (4000 ιππείς, 300 άρματα, 200 πολεμικοί ελέφαντες και 30000 πεζοί) στη χρήση των κουδουνιών πάνω στα άλογα των ιππέων του, που με τον εκκωφαντικό ήχο τους έτρεψαν σε φυγή τα αντίπαλα στρατεύματα. Για την Αρχαία Ελλάδα έχουμε πολλές πληροφορίες για τη χρήση των κουδουνιών και από τους συγγραφείς Θουκυδίδη, Ευριπίδη, Αισχύλο και Αριστοφάνη. Επίσης από τις εικονογραφικές πηγές ενδεικτικά αναφέρουμε την τοιχογραφία της Δήλου, που απεικονίζει ένα ζώο με κουδούνι στο λαιμό και τις απεικονίσεις κουδουνιών σε νομίσματα της κλασικής εποχής της Σικελίας και της Κεφαλληνίας.

απ' όπου έμεινε και το όνομα γερακοκούδουνα. Ενώ μεγάλα κουδούνια κρεμούσαν και στους ώμους των τιμωρημένων για δημόσια διαπρόμπευση και από τότε έχει διατηρηθεί η ειρωνική φράση «του κρέμασαν κουδούνια».

Στα βυζαντινά και μετέπειτα χρόνια τα κουδούνια εμφανίζονται σε ποικίλες χρήσεις και κυρίως στην κτηνοτροφία. Στα βυζαντινά φυλακτά απαντώνται κουδουνάκια, που έχουν αποτροπαϊκό χαρακτήρα, αν και αυτό δεν υποστηρίχθηκε ποτέ από την επίσημη χριστιανική θρησκεία. Σφαιρικά κουδουνάκια κρεμούσαν και στα πόδια των κυνηγητικών γερακιών,

It is well known that Alexander the Great owes its victory over the powerful king of India Poros (4.000 horsemen, 300 chariots, 200 war elephants, and 30.000 foot soldiers) to the use of bells, whose deafening sound made the enemy troops flight. In ancient Greece, information about the use of bells is available from the writings of Thucydides, Euripides, Aeschylus, and Aristophanes. Among pictorial sources, one can mention the mural of Delos that depicts an animal with a bell suspended from its neck and the picturing of bells in classical period coins

from Sicily and the island of Kefallinia.

In Byzantine and following years, bells are put to a variety of uses, especially related to stock farming. Small bells with an apotropaic functions appear in Byzantine charms, although this has not been accepted by the official Christian religion. Small spherical bells were suspended from the feet of the hunting hawks (gerakokoudouna). Large bells were hung from the shoulders of people punished to be pilloried, hence the ironic phrase «they hung bells on him».

Τα κουδούνια στην κτηνοτροφία

Τα κουδούνια χρησιμοποιήθηκαν ανά τους αιώνες στην κτηνοτροφία, για τον εντοπισμό των ζώων. Οι κτηνοτρόφοι κρεμούν διάφορα είδη και μεγέθη κουδουνιών σε κάθε κοπάδι «αρματώνουν το κοπάδι», γιατί τα κουδούνια των ζώων αλλάζουν ανάλογα με την ηλικία και το μέγεθός του ζώου, την εποχή του χρόνου και φυσικά τον ήχο του ιδιόφωνου. Ο κάθε ποιμένας διαλέγει μόνος του τον ήχο του κουδουνιού και κυρίως προσέχει να ταιριάζει ο ήχος των κουδουνιών του κοπαδιού του μεταξύ τους για να υπάρχει αρμονία. Παλαιότερα συνταίριαζε αυτό τον ήχο με τη μουσική της φλογέρας του

και έτσι περνούσε τις ατέλειωτες ώρες με το κοπάδι του.

Οι τσομπάνηδες «κουρδίζουν» τα κουδούνια τους με «χτύπημα» στο κυρίως σώμα του κουδουνιού, και επιλέγουν τον ήχο σε σχέση με το υπόλοιπο κουδούνια του κοπαδιού. Πολλές φορές κατασκευαστές των κουδουνιών είναι οι ίδιοι οι τσομπάνηδες και η τέχνη τους μεταδίδεται από γενιά σε γενιά. Υπάρχουν όμως και οι σιδεράδες που κατασκευάζουν κουδούνια και κάποτε υπήρχαν και εξειδικευμένα εργαστήρια με κουδουνάδες, ειδικούς δηλαδή τεχνίτες. Οι ίδιοι κάνουν και τις επιδιορθώσεις των κουδουνιών από τις φθορές που έχουν με την πάροδο του χρόνου και χρειάζονται νέο κούρντισμα στον ήχο ή επισκευή ή και αλλαγή.

Bells in stock farming

Bells have been used throughout the ages in stock farming for locating the animals of the herd. Shepherds hang a variety of type and size of bells in each herd «arming the herd», because the animal bells vary according to the age and the size of the animal, the time of the year, and of course the sound. Each shepherd chooses the sound of the bell and makes sure that the sounds of the different bells in the herd match. In earlier times he matched the sound of the bells with the music of his flute and thus he spent long pleasant hours with his herd.

Shepherds tune their bells by pounding on the body of the bell, choosing the sound to match the other bells of the herd. Shepherds often construct their own bells and their craft is transmitted from generation to generation. Blacksmiths also construct bells and there used to be workshops specialised in bell-making, employing specialist craftsmen (koudounades), who would also undertake the repair of bells.

Κατασκευή

Τα χειροποίητα κουδούνια στην Ελλάδα είναι σφυρήλατα ή χυτά.

Σφυρήλατα

κατασκευάζονται από χαλκό ή λαμαρίνα επιχλωμένη σε εξειδικευμένα εργαστήρια ή από τον ίδιο τον βοσκό. Ο απλούστερος τρόπος κατασκευής κουδουνιών, ο οποίος συνήθως υιοθετείται από τους βοσκούς-κουδουνάδες περιγράφεται στη συνέχεια, όπως μας τον έδειξε ο κουδουνάρης Κωστής Ιω. Ψιλλάκης στο χωριό Αρμάχα του Ν. Ηρακλείου, Κρήτης:

1. Αρχικά κόβεται το φύλλο του μετάλλου σύμφωνα με ένα λαμαρινένιο μοντέλο, το στάμπο. Το πάχος της λαμαρίνας ποικίλλει ανάλογα με το μέγεθος του κουδουνιού, ξεκινάει από 0,5 χιλιοστό για τα μικρά έως 1,5 χιλιοστό για τα μεγάλα κουδούνια.

2. Η κομμένη και σχηματοποιημένη λαμαρίνα μεταφέρεται στο αμόνι, είτε ψυχρή είτε αφού πυρώσει στη φωτιά.

3. Στο αμόνι η λαμαρίνα σφυρηλατείται, μέχρι να πάρει το κυρτό σχήμα - «γούβωμα» και να σχηματιστεί το σώμα του κουδουνιού, η σκούφια. Η κάθε σκούφια σφυρηλατείται από τα μέσα προς τα έξω, μέχρι να βγουν οι σωστές αναλογίες. Αν χρειαστεί γίνεται πολλές φορές αυτή η επεξεργασία, γιατί είναι καθοριστική για την ποιότητα του ήχου του κουδουνιού και χρειάζεται εμπειρία και επιδεξιότητα.

4. Έπειτα, χτυπούν τη σκούφια πάνω στο αμόνι για να ενωθούν οι δύο πλευρές. Στις ενώσεις τοποθετούν πριτσίνια στα μεγαλύτερα κουδούνια και «ψαλίδες» στα μικρότερα (μικρές λαμίτσες) για να μην ανοίξουν στη διάρκεια του ψησίματος στο καμίνι.

Construction

Handmade bells in Greece are forged or cast.

Forged

Constructed with copper or copperplated tin, in specialised workshops or by the shepherd himself. The simplest way of bell-making, which is usually adopted by the shepherds-bell-makers, is outlined below, as shown to us by the bell maker Kostis Psillakis, at the village of Armaha in the prefecture of Herakleion, Crete.

1. In the beginning, pieces are cut out of the metal sheet using a tin model, the stamp. The thickness of the sheets vary according to the size of the bell, starting from 0.5 mm for the small up to 1,5 mm for the large bells.

2. The cut and shaped tin piece is transferred to the anvil, either cold, or after it becomes red-hot by fire.

3. On the anvil the tin piece is hammered until it acquires its hollow shape – gouvoma and the body of the bell is formed, the cap. Each cap is hammered from the inside until its shape is right. This process may be repeated several times because the shape is crucial for the quality of the sound of the bell and requires special experience and skills.

4. Then the cap is hammered on the anvil to connect its two sides. At the lower end of the sides they put rivets in the bigger bells and little flaps in the smaller bells, to keep them tightly together during firing in the kiln.

13

5. Στο σημείο αυτό γίνεται η πρώτη δοκιμή για την ποιότητα του ήχου από τον τεχνίτη.

6. Στη συνέχεια, τρυπούν την κοιλιά του κουδουνιού και τοποθετούν μια σιδερένια θηλιά για να κρεμάσουν από την εξωτερική πλευρά τη λαιμαριά του ζώου και από την εσωτερική το γλωσσίδι του ήχου (αμπελιά).

7. Ύστερα επιχαλκώνεται το κουδούνι (γανώνεται) για να προστατευτεί από τη σκουριά. Το γάνωμα αποτελείται από λάσπη ειδικού χρώματος και σκόνης ορειχάλκου, με την οποία καλύπτονται τα κουδούνια και ψήνονται στη συνέχεια σε καμίνι, σε θερμοκρασία 1200° Κελσίου.

8. Τέλος, κατασκευάζεται το σιδερένιο γλωσσίδι από βέργα, η οποία κόβεται σε κατάλληλο μήκος, πυρώνεται στην άκρη και γυρίζει σαν χαλκός για να κρεμαστεί από την αμπελιά.

9. Το κουδούνι είναι έτοιμο για το «σκάλασμα» ή «ξεφώνισμα», δηλαδή για το κούρντισμα, που γίνεται στο χεϊλι, λίγο πιο μέσα απόν πόρο, δηλ. την είσοδο στο κουδούνι. Τα χτυπήματα στο χεϊλι πετυχαίνουν τον ήχο που θέλει ο τεχνίτης.

5. At this stage the craftsman makes the first test of the sound of the bell.

6. Then the upper part of the bell (its belly) is perforated and an iron loop is inserted on which the collar of the animal is hung at the outer side, and the bell's tongue at the inner side (ampeliá).

7. Afterwards the bell is copper plated to protect it from rust. The plating of the bell consists of a muddy mix made of special earth and copper dust, which covers the outer surface of the bell and then is fired in a kiln, at a temperature of 1200° C.

8. At the end the iron tongue is made by taking a small parts of a rod, appropriately cut, the end of which are made red-hot by exposing them to fire, so that a loop can be formed to hung the tongue from ampeliá.

9. The bell is ready to be tuned (skalasma or xefonisma), by hitting it carefully at its "mouth", a little beyond its edge, until its sound is what the craftsman wants.

Στα εργαστήρια κουδουνιών η παραπάνω διαδικασία είναι κάπως πιο πολύπλοκη, διότι κατασκευάζονται πολλά κουδούνια συγχρόνως και η τεχνική που ακολουθούν λαμβάνει υπόψη τις απαιτήσεις της μαζικής παραγωγής.

Χυτά

Τα παραδοσιακά χυτά κουδούνια κατασκευάζονται από μπρούντζο, τα μεγάλα και χαλκό τα μικρά, στα εργαστήρια των χαλκιάδων ή σε εργαστήρια κουδουνιών.

1. Αρχικά φτιάχνεται το καλούπι από ένα συγκεκριμένο μοντέλο. Το καλούπι κατασκευάζεται από υγρό καθαρό χώμα μέσα σε δύο μπρούτζινες θήκες «κάσες», την αρσενική και τη θηλυκή, δηλαδή για το εσωτερικό και το εξωτερικό μέρος του κουδουνιού.

2. Όταν ετοιμαστούν οι κάσες τις γεμίζουν με το κράμα του μετάλλου, αφού έχουν τοποθετήσει στο κέντρο ένα σιδεράκι για να κρεμάσουν το γλωσσίδι που παράγει τον ήχο.

3. Όταν κρυώσει το μέταλλο χωρίζουν τις κάσες και επεξεργάζονται το σχηματισμένο κουδούνι με τη λίμα ή τον τροχό, μέχρι να τελειοποιηθεί.

4. Μετά τρυπούν το χερούλι για να κρεμάσουν τη λαιμαριά του ζώου

5. Πολλές φορές σκαλίζουν και σχέδια στην εξωτερική επιφάνεια

6. Τέλος «σκαλιάζονται» τα κουδούνια, δηλαδή λειοάνουν με λίμα τα χείλη ή την επιφάνεια μέχρι να έχουν τον επιθυμητό ήχο.

Τα χειροποίητα χυτά κουδούνια χρειάζονται για την κατασκευή τους, γνώση και τέχνη γιατί αν η μήτρα δεν είναι καλά φτιαγμένη και το μέταλλο δεν εισχωρήσει σωστά και το κουδούνι βγει ανισόπαχο τότε είναι ελαττωματικό στον ήχο του και το λιώνουν για να ξαναχρησιμοποιήσουν το μέταλλό του. Γι αυτό στις μέρες μας κατασκευάζονται κυρίως βιομηχανικά κουδούνια.

In bell-making workshops, the process described above is rather more complex, because many bells must be constructed in one go and the techniques followed have to adapt to the demands of large quantity production.

Cast

The traditional cast bells are made of bronze -the large ones- and of copper -the small ones, in copper workshops or bell workshops.

1. Initially the mould is made, using a preferred model. The mould is made of damp, clean earth, inside two bronze cases, the male and the female one, corresponding to the inner and outer surface of the bell.

2. When the cases are ready, they are filled with the hot alloy, after positioning an iron rod at the middle, to hang the sound-making clapper.

3. When the metal cools down, the cases are separated and the craftsmen smooth out the bells with a file or a grindstone.

4. Then, a handle is placed, to hang from the animal's collar.

5. Often, patterns are engraved at the outer surface.

6. In the end, the bells are smoothed around the mouth or the body with a file to produce the preferred sound.

Hand made cast iron bells require special know how and skills because if the mould is not well made and the metal alloy penetrated in the correct way, the bell will come out with unequal thickness and its sound will be defective, in which case the bell is melted and its metal is used again. This is why nowadays the construction of bells has been mostly industrialised.

Ονομασίες

Ανάλογα με τη χρήση, τον ήχο, το σχήμα, την αξία και το μέγεθος το κουδούνι έπαιρνε την ονομασία του:

Χρήση

Λυρακοκούδουνα, τα μικρά κουδουνάκια που κρέμονται από το δοξάρι της λύρας.

Σχήμα

Γκαβανούζα: μεγάλο κουδούνι που μοιάζει με λεκανοειδές δοχείο (γαβάνια ή γκαβάνια).

Διπλοκούδουνο ή δίχειλο, μεγάλο κουδούνι που έχει ένα μικρότερο κουδούνι, αντί για γλωσσίδι.

Κουδούνα, το μεγάλο κουδούνι.

Λερί: το μεγάλο κουδούνι του τράγου που οδηγεί το κοπάδι.

Ύλη

Κυπρί: χάλκινο κουδούνι που πήρε την ονομασία του από το νησί της Κύπρου.

Μπατάλι, σφυρήλατο κουδούνι.

Ήχος

Μπουζούκα ή πίπα, μεγάλο κουδούνι στην Ευρυτανία, με χαρακτηριστικό ήχο.

Λαγαροκούδουνα, με λαγαρό ήχο.

Ψιλοκούδουνα, βραχνοκούδουνα...

Names

Bells have different names depending on their use, sound, shape, value and size.

Use

Lirakokoudouna: the small bells that are suspended from the bow of the lyre.

Shape

Gavanouza: large bell that resembles a basin shaped container (gavana).

Diplokoudouno or dicheilo: large bell that has a smaller bell as its clapper

Koudouna: the large bell.

Leri: the large bell of the billy-goat that leads the herd.

Material

Kypri: bronze bell that took its name from the island of Cyprus

Batali: forged bell.

Sound

Bouzouka or pipa: the largest bell in Evrytania with a distinct sound.

Lagarokoudouna: with a clear sound.

Slim bells (psilokoudouna), husky bells (vrachnokoudouna).

Τα κουδούνια στην προφορική λογοτεχνία

Δίστιχα

Να σε φιλήσω θελω εγώ
'πο κάτω στο πηγούνι
εκεί που παίζει και χτυπά
του τράγου το κουδούνι
(Νίκος Ξυλούρης)

Παιδικό άσμα

Βρέχει - βρέχει και χιονίζει
κι η γιαγιά ντου κοσκινίζει
να του κάμει μια κουλούρα
σα του τράγου τη κουδούνα.

Παροιμίες

...τον Σεπτέμβρη τα σταφύλια,
τον Οκτώβρη τα κουδούνια...

Τραγούδι

...βγήκαν οι βλάχοι στα βουνά
βγήκαν κι οι βλαχοπούλες
βγήκαν και τα λάγια πρόβατα
με τ' αργυρά κουδούνια...

...τα γίδια μου γεννήσασι
κι εκάμαν εριφάκια
και θε να πάω στου χαρκά
να κάμω τσαμπαλάκια...

Αινίγματα

Διό πηγαίνουνε στο νερό,
το ένα πίνει, το άλλο όχι
(η κατσικά με το κουδούνι της)

Bells in oral literature

Couplets

I want to kiss you / below the chin
where it plays and chimes
the bell of the billy-goat
(Nikos Xylouris)

Nursery rime

It rains - rains and snows
and my granny sieves
To make a bread roll
like the bell of the billy-goat

Proverb

..in September the grapes,
in October the bells....

Song

the shepherds went out to the mountains
and the shepherdesses went out as well
the sheep with the silver bells
went out with them

My goats gave birth
and had little ones
and I will go to the blacksmith
to get small bells

Riddles

Two go to the water,
one drinks the other does not
(the goat and its bell)

Μεταφορικές φράσεις με ...κουδούνια

1. κουδουνίζει το κεφάλι μου (πονοκέφαλος)
2. έγινα κουδούνι (μέθη)
3. του κρεμάσανε κουδούνια (γελοιοποιήθηκε)
4. του έκρουσε τον κώδωνα κινδύνου (τον προειδοποίησε)
5. τα κουδούνια χτυπάνε ακόμα... (συμβολικό)
6. τραγουδά σαν γκαβανούζα (έχει κακή φωνή)
7. σαχλοκούδουνο (μη σοβαρός άνθρωπος)
8. ξεκούδουνο (απίστευτο)

Τέλος, τα παραδοσιακά χειροποίητα κουδούνια αποτελούν σήμερα κυρίως μουσειακό είδος ή ενθύμημα, αν και παραμένουν χρηστικά αντικείμενα. Χρησιμοποιούνται ακόμη στην κτηνοτροφία γιατί οι ποιμένες συνεχίζουν να κάνουν αυτοσχεδιασμούς τους με τη μελωδία των κουδουνιών τους και έτσι τα ζώα γνωρίζουν τους ήχους του κοπαδιού τους και δεν χάνονται ενώ

οι ποιμένες αναγνωρίζουν και ελέγχουν τα ζωντανά τους.

Βιβλιογραφία

Ανωγειανάκης Φοίβος, *Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά Όργανα*, Μέλισσα, Αθήνα 1976

Ανωγειανάκης Φοίβος, *Νεοελληνικά Ιδιόφωνα: το Κουδούνι*, Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων, Αθήνα 1996

Μακρής Κίτσος, *Μεταλλοτεχνία*, στην «Νεοελληνική Χειροτεχνία», Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1969, σ. 220-239

Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων, *Κατάλογος έκθεσης*, ΥΠΠΟ, Αθήνα 1965

Παπαδόπουλος Στέλιος, *Η Χαλκοτεχνία στον Ελληνικό Χώρο*, τομ. Α, Β, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, Ναύπλιο 1982

Χουλιάρης Αλέκος, «Κτηνοτροφία», *Εφημερίδα Ευρυτανικά Νέα*, 17/09/2003, φύλ. 44, 24/09/2003, φύλ. 45.

Metaphorical phrases with ...bells

1. bells ring in my head (headache)
2. I became a bell (got drunk)
3. they hung bells on him (was ridiculed)
4. the danger bell rang (he was forewarned)
5. bells are still ringing (symbolic)
6. he sings like a gavanouza (sings off tune)
7. sachlokoudouno (not a serious person)
8. xekoudouno (unbelievable)

Traditional hand made bells represent today ethnographic items, reminiscent of the tradition, although they remain objects in use. They are still used in stock farming, as shepherds continue to improvise with the melodies of their bells and their animals recognize the sounds of their herd and are not lost, whilst shepherds can identify and control their animals.

Bibliography

Anogeianakis Foebos, *Greek Folk Musical Instruments*, Melissa, Athens 1976

Anogeianakis Foebos, *New Greek Idiophones: the Bell*, Museum of Greek Folk Musical Instruments, Athens 1906

Makris Kitsos, *Metalcraft*, in «New Greek Handicrafts», National Bank of Greece, Athens 1969, pp. 220-239 (in Greek)

Museum of Greek Folk Musical Instruments, *Catalogue of the Exhibition*, Ministry of Culture, Athens 1965

Papadopoulou Stelios, *Coppercraft in the Greek World*, vol. A, B, Peloponnesian Ethnographic Foundation, Nafplion 1982.

Alekos Chouliaras, *Stock Farming*, *Newspaper Evrytania News*, 17/09/03, p.44, and 24/09/03, p. 45

Συντελεστές

Κείμενα: Λουίζα Καραπιδάκη, Ιστορικός Τέχνης

Επιμέλεια κειμένων και συντονισμός έκδοσης: Φούλη Παπαγεωργίου

Φωτογραφίες: Φούλη Παπαγεωργίου, Λουίζα Καραπιδάκη, Βελισσάριος Βουτσάς

Σχεδιασμός εντύπου: Ability Integrated Communications

Εκδόθηκε από το PRISMA-Κέντρο Αναπτυξιακών Μελετών, Εμπεδοκλέους 17, 116 35 Αθήνα, www.prismanet.gr

Αθήνα 2009

Το τευχίδιο αυτό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος «CULT RURAL- Ανάδειξη ενός κοινού πολιτισμικού χώρου των Ευρωπαϊκών κοινωνιών» και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γεν. Διεύθυνση Εκπαίδευση και Πολιτισμός, Πολιτισμός 2000.

www.cultrural.net

Η παρούσα έκδοση αντανακλά τις απόψεις μόνον των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν έχει ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση της πληροφορίας που περιλαμβάνεται εδώ.

Contributors

Texts: Louisa Karapidaki, Art Historian

Editing and coordination of the publication: Fouli Papageorgiou

Photography: Fouli Papageorgiou, Louisa Karapidaki, Velissarios Voutsas

Design: Ability Integrated Communications

Published by PRISMA-Centre for Development Studies

17 Empedocleous Str., GR-116 35 Athens, Greece

www.prismanet.gr

Athens 2009

This booklet has been created in the context of the European project “CULT RURAL: promotion of a cultural area common to European rural communities” and has been co-funded by the European Commission, Directorate General Education and Culture, Culture 2000.

www.cultrural.net

This publication reflects the views only of the authors and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Θερμές ευχαριστίες στον έμπειρο τεχνίτη Κωστή Ιω. Ψιλλάκη στο χωριό Αρμάχα του Ν. Ηρακλείου, Κρήτης, ο οποίος μας ανέπτυξε τα μυστικά της τέχνης του και μας επέτρεψε να τον φωτογραφήσουμε στο εργαστήριο του κατά τη διαδικασία κατασκευής κουδουνιών.

www.cultrural.net